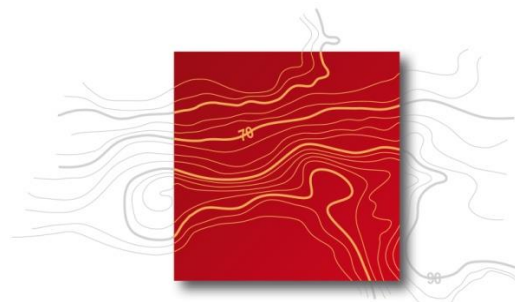

INVENTOINTIRAPORTTI

ESPOO KULMAKORPI 1

Asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 28.4.2016

AKDG4724:5

MUSEOVIRASTO

ARKISTO- JA TIETOPALVELUT | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

SATU KOIVISTO

Tiivistelmä

Espoon kaupunki tilasi Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta Espoon Kulmakorpi 1 -nimisen asemakaava-alueen arkeologisen inventoinnin. Paikalle suunnitellaan uutta työpaikka-aluetta, mikä edellyttää kallion louhintaa, louheen murskausta ja murskeen poistoa noin 40 ha alueelta. Hankealue sijaitsee Länsi-Espoossa Nupurintien (Mt 110) varressa, Ämmäsuon jätteenkäsittelykeskuksen koillispuolella, noin kilo-metrin etäisyydellä Kirkkonummen kunnan rajasta. Alueella on tällä hetkellä motocross-rata ja metsää. Inventoinnin esityöt sisälsivät historiallisen ajan karttamateriaalin läpikäymisen, ilmalaserkeilausaineiston (LiDAR) analyysin, tutkimuskirjallisuuden sekä arkeologisen arkistomateriaalin selvittämisen alueen osalta. Kenttätöissä muinaisjäännös- ja muita kulttuuriperintökohteita etsittiin esitöiden perusteella potentiaali-silta alueilta sekä maastossa havainnoimalla.

Inventointialueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei sijainnut ennestään tunnettuja muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita. Lähimmät tunnetut kohteet ovat noin 2 km etäisyydellä; Nikulan historiallisen ajan asuinpaikat koillisessa (Nikula 1 ja 2) sekä Nupurin kivikautinen asuinpaikka kaakossa (Nupuri läntinen). Kivikautiset irtolöytöpaikat Rauhanmäki ja Hista sijaitsevat suunnitelma-alueelta noin 1,5 km itään. Inventoinnissa käytiin systemaattisesti läpi koko hankealue lukuun ottamatta Espoon moottorikerho ry:n avoimen maaston motocross-rataa sekä alueen itäosan vanhaa teollisuusaluetta. Kulmakorpi 1 -hanke-alueelta ei löytynyt uusia muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita.

Kannen kuva: Motocross-rata jatkui inventointialueen keskiosan kallioalueella. Kuvattu etelään. Kuva: Satu Koi-visto/ARKE (AKDG4724:5).

ESPOO

KULMAKORPI 1

Asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 28.4.2016

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Arkistotiedot 2

1. Johdanto 3

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria 4

3. Inventoinnin kulku ja tulokset 6

Lähteet 7

Digitaalikuvat 8

Liitteet 11

LIITE 1 Suunnittelualueen sijainti / Espoon kaupunki

LIITE 2 Inventointialue maastokartalla

LIITE 3 Kartta inventoidusta alueesta

LIITE 4 Digitaalikuvaluettelo

Arkistotiedot

Tutkimuksen laji:	Espoo Kulmakorpi 1. Asemakaava-alueen arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Arkeologiset kenttäpalvelut / Museovirasto
Inventoija:	FM Satu Koivisto
Kenttätöaika:	28.4.2016
Karttalehdet:	TM35-lehtijako L4132C, yleislehtijako 204110
Tutkimuksen tilaaja:	Espoon kaupunki
Tutkimusalueen laajuus:	noin 40 ha, jolla sekä avoimen että metsäisen maaston motocross-rata ja vanha teollisuusalue
Löydöt:	-
Valokuvat:	AKDG4724:1-5
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston Arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Kopiot:	Espoon kaupunki ja Espoon kaupunginmuseo
Aikaisemmat tutkimukset (lähialueella):	1962 Matti Huurre, inventointi 1982 Mariliina Perkkö tarkastus 1997 Dan Lindholm tarkastus 1997 Mikael A. Manninen, tarkastus 2007 Tapani Rostedt, inventointi 2010 Mikael A. Manninen ja Esa Hertell, inventointi

1. Johdanto

Espoon kaupunki suunnittelee työpaikka-alueen rakentamista Länsi-Espooseen Turunväylän ja Nupurintien (Mt 110) varteen, Ämmässuon jätteidenkäsittelykeskuksen koillispuolelle, noin kilometrin etäisyydelle Kirkkonummen kunnan rajasta. Rakentaminen edellyttää kallion louhintaa, louheen murskausta ja murskeen poistoa korkeintaan noin 40 ha alueelta. Alueen arkeologinen inventointi on tarpeen päivittää ennen hankkeen toteuttamista, jotta havainnot muinaisjäännöksistä voidaan huomioida louhintojen toteutuksen suunnittelussa. Alueella ei sijaitse aiemmin tunnettuja muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita. Suunnitelma-alueelta noin 2 km etäisyydellä sijaitsevat historiallisen ajan asuinpaikat Nikula 1 ja Nikula 2 sekä Rauhanmäen ja Histan kivilautiset löytöpaikat. Espoon Kulmakorpi 1 asemakaava-alueen arkeologisen inventoinnin teki Arkeologiset kenttäpalvelut ja sen tutkija Satu Koivisto huhtikuussa 2016.

Helsingissä 25.7.2016

Satu Koivisto

Satu Koivisto

Kuva 1. Espoonkartanon tiluskartta Kirkkonummen ja Espoon rajalta vuodelta 1832. Kolmperänjärvi (Kolmperä träsk) ja Ämmässuon laajat suoalueet (Stora Käring Mossan ja Vinkel Mossan) pirstovat Kirkkonummen Kauhalan ja Espoon Nuuksion kylien kulmalla olevaa aluetta. Selvitysalueen sijainti on merkitty kartalle punaisella. Kartta: Kansallisarkisto (B7:9/2-10).

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Suunnitelma-alue sijaitsee Espoon Kulmakorvessa, Ämmässuon jätteenkäsittelykeskuksen koillispuolella, Veikkolan taajamasta noin 6,5 km kaakkoon ja Espoon keskustasta noin 6,7 km luoteeseen rajautuen pohjoisosastaan Nupurintiehen (Mt 110). Paikalle on suunnitteilla uusi työpaikka-alue (Liitekartta 1). Suunnitelman toteuttaminen edellyttää kallion louhintaa, louheen murskausta ja murskeen poistoa enintään noin 40 ha alueelta.

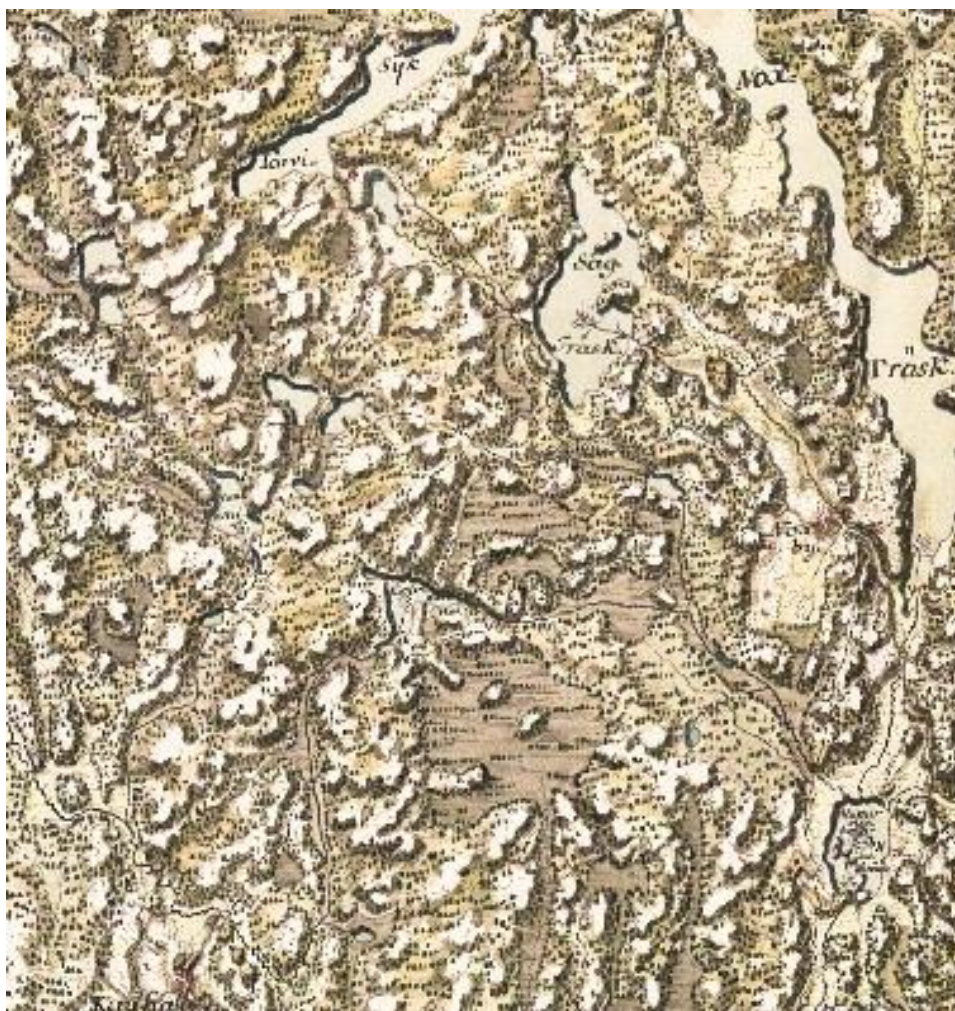
Alue sijaitsee Ämmässuon jätteenkäsittelykeskusta ja Nupurintietä rajaavalla metsäalueella, jolla kasvaa pitkälti varttunutta kuusivaltaista talousmetsää. Alueella on laajalti kallioalueita sekä korpipainanteita. Kallioperä on lähes kokonaan graniittia. Alue lukeutuu Nuuksion järviylänköön sijoittuen korkeustasolle noin 60 m mpy. Uurrehavaintojen perusteella jääkauden mannerjäätikkö virtasi luoteesta ja jäätikön kuluttama ja kuljettama kiviaines kerrostui moreenikerrostumaksi jääpatjan alle. Alue paljastui veden alta Ancylusjärvivaiheessa, noin 10 800 vuotta sitten. Myöhemmin, noin 8000 vuotta sitten, Litorinameri muodosti pitkän ja kapean lahden nykyisen Nupurinjärven suunnalta Nuuksion Pitkäjärvelle saakka. Maaston alavien osien soistuminen alkoi heti niiden paljastuttua veden alta. Nykyään maa kohoo tutkimusalueella noin 2,5 mm vuodessa. (Kielosto *et al.* 2002ab.)

Kulmakorven inventointialue koostuu kallioista, jotka esiintyvät laajoina avokalliolohkoina ja joiden pinnanmuodot ovat pienipiirteisiä. Pohjamoreeni on pakkautunut tiiviiksi kerrostumaksi tasoittaen ja verhoten kallioperää ohuena tai muutaman metrin paksuisena kerrostumana. Ohut pintamoreenikerros peittää löyhänä kerroksena pohjamoreenia. Suurin osa Isosta Ämmässuosta on nykyisin kaatopaikkana, jolle on kasattu jätteen lisäksi runsaasti täytemaakerroksia. Alueen suot sijaitsevat kallioperän murroslaaksoissa ja painaumuksissa. Ämmässuo on ollut alun perin laaja konsentrinen keidassuo eli kilpikoidas, jonka turvekerroksissa on tavattu merkkejä useista luontaisista suopaloista (Kielosto *et al.* 2002b). Ison Ämmässuon turvekerros on huomattavan paksu, ulottuen paikoin jopa 7,9 m syvyyteen, ja suon keskiosa on avointa nevaa. Läheisen Nupurinjärven erikoisuutena ovat sen umpeenkasvun myötä paljastuneet ohutturpeiset liejusaaret. Iso Ämmässuo kuroutui jo Ancylusjärvestä, mutta peittyi uudelleen järven transgression myötä. Ämmässuo kuroutui uudelleen itsenäiseksi altaaksi Ancylusregression vaikutuksesta ja sen soistuminen alkoi alueen vapauduttua lopullisesti muinaisen Itämeren vaikutuspiiristä. Läheisten Kotosuon, Sikalaxin, Velskolansuon ja Luukinjärvensuon muinaisjärvivaiheita osoittavista liejukerroksista on löytynyt myös vesipähkinän (*Trapa natans*) hedelmiä, jotka kertovat muinoin vallinneista lämpimämmistä ilmastovaiheista. (Kielosto *et al.* 2002a.)

Kulmakorven alueella ei sijaitse tunnettuja muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita. Aluetta ei ole aiemmin inventoitu. Siitä noin 2 km koilliseen ovat Nikulan historiallisen ajan asuinpaikat (Nikula 2 ja 3) sekä kaakossa Nupurin kivikautinen asuinpaikka (Nupuri läntinen). Lähimmät kivikautiset löytöpaikat (Rauhanmäki ja Hista) sijaitsevat selvitysalueelta noin 1,8 km kaakkoon. (Museovirasto 2016b.) Litorinamerestä muodostunut pitkä merenlahti nykyisen Nupurinjärven ja Nuuksion Pitkäjärven alueella on tarjonnut kivikauden metsästäjä-kalastaja-keräilijöille runsaita resursseja ja vesireitin Suomenlahdelta sisämaan vesistöille. Historiallisella ajalla Kulmakorven alue on kuulunut Espoon kartanolle. Kartano mainitaan jo 1400-luvun kirjallisissa lähteissä. Valtakunnan itärajan kiristyneen tilanteen takia Kustaa Vaasa nimesi tilan kuninkaankartanoksi vuonna 1556 (Ramsay [1924] 1984). Espoon suurimman keskiaikaisen kylän Esbobyn sekä läheisen Mankbyn kylistä pääosa liitettiin Espoon kuninkaankartanoon, joka sijaitsi Suuren Rantatien varrella. Keskiaikaisen tien linja kulkee yhä kartanoalueen halki (Museovirasto 2016a). Syrjäisen sijaintinsa ja viljelykelvottoman maastonsa takia suunnitelma-alue on ollut kartanon takamaata ja eräaluetta eikä historiallisille kartoille sinne ole merkitty asutusta.

Läheisessä Kirkkonummen Kauhalassa on asutus vakiintunut viimeistään myöhäisrautakaudella 1000-luvun alkuun mennessä. Vanha suomalaisperäinen luontonimistö on säilynyt tähän päivään saakka pohjoisen järvialueen paikannimissä. Ruotsalaiset maahanmuuttajat saapuivat Kirkkonummelle ja Espooseen 1200-luvulta alkaen ja asettuivat ensin maankohoamisrannikolle kuntien eteläosiin. Espoon kartanoa edeltävän verotuskunnan Espo bolin ja myöhemmin Espobyn asukkaat edustivat varhaista ruotsalaisasutusta, mutta seutu oli todennäköisesti tätä ennen Kirkkonummen Kauhalan varhaisemman suomalaisasutuksen nautinta-alueita. Mahdollisesti vanhin rautakautinen asutus oli peräisin Hämeestä. Myös läheisen Nuuksion kylän varhaisin asutus on paikannimistön perusteella suomalaisperäistä. (Kepsu 2005.)

Espoonkartanon (Esbo gård) alueesta on Kansallisarkiston digitaaliarkistossa yksi tiluskartta vuodelta 1779, mikä ei kuitenkaan ulotu tilusten luoteiskulmalla sijaitsevalle selvitysalueelle. Sen sijaan vuoden 1832 tiluskartta ulottuu myös Kirkkonummen rajalle, missä Kulmakorpea kuvataan metsää, kalliota ja soita kuvaavin karttamerkinnoin (Kuva 1). Myös 1840-luvun pitäjänkartalla selvitysalue on merkitty kallioiseksi korpi-
maaksi. Lisäksi 1700-luvun lopulla laadittu ns. Kuninkaan kartasto (Alanen & Kepsu 1989) kattaa suunnitelma-alueen (Kuva 2).

Kuva 2. Espoon järviylänköä kuvattuna 1700-luvun lopun Kuninkaan kartastossa. Osasuurennoksessa erottuu, että suunnitelma-alueella (kuvan keskellä) on ollut metsää, suota ja kallioita. Kartta: Alanen & Kepsu 1989:101.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esitöissä käytiin läpi suunnitelma-aluetta ja sen ympäristöä käsittelevät aiemmat tutkimukset, historiallisen ajan kartat, tutkimuskirjallisuutta sekä Museoviraston muinaisjäännösrekisterin tietoja. Alueen potentiaalia esihistoriallisen ihmistoiminnan kannalta selvitettiin lisäksi analysoimalla maaperäkartoja sekä mallintamalla muinaisia rantavaiheita. Kartta-analyysin perusteella oli oletettavaa, että Kulmakorpi on ollut läheisten kylien nautinta-aluetta ja ns. takamaata historiallisella ajalla ja mahdollisesti varhaisemmin. Alue on topografialtaan ja maaperältä hyvin jyrkkäpiirteistä, kivikkoista ja soista kiinteämmän tai sesonkiluonteisen asutuksen muodostumiseksi. Ämmäsuota edeltävät muinaiset järivialtaat ovat tarjonneet hyviä resursseja alueella liikkuneille pyyntiyhteisöille, mutta toisaalta sen soistuminen alkoi niin varhain, että pysyvämpää asutusta on muodostunut ja elinkeinoja on todennäköisemmin harjoitettu läheisellä Nupurinjärven – Nuuksion Pitkäjärven muodostamalla muinaisella vesistöllä.

Kuva 3. Maanpinta on monin paikoin rikkoutunut koko inventointialueen kattavan metsämotocross-radan kulutuksesta. Kuvattu itään. Kuva: Satu Koivisto/ARKE (AKDG4724:1).

Inventoinnin esitöissä hyödynnettiin myös Maanmittauslaitoksen ilmalaserkeilausaineistoa (LiDAR). Aineistosta muodostetun maaston pinnanmuotoja kuvaavan tarkan korkeusmallin pohjalta pyrittiin havainnoimaan merkkejä maanpintaa muokanneesta ihmistoiminnasta, kuten kuopista, valleista tai painanteista. Esi-merkiksi historiallisen ajan tervahaudat, hiilimiilut ja sotahistorialliset kohteet sekä kivikautiset asumuspainanteet erottuvat usein hyvin LiDAR-pintamalleissa. Georeferoituja vinovalovarjosteita edelleen varjostamalla tai valon suuntaa säätämällä voidaan parantaa mahdollisuuksia havaita em. arkeologisia kohteita. Laserkeilausaineiston analyysissä selvitysalueelta ei tehty arkeologisesti kiinnostavia havaintoja ja pintamalla tarkastellessa kävi erityisen ilmeiseksi maaston suuret korkeuserot ja sen huomattava kivisyys.

Kenttätöissä inventointialue käytiin kattavasti läpi jalan (Liitekartta 3). Erityisesti tarkasteltiin alueita, missä maanpinta oli rikkoutunut. Metsän motocross-rata tarjosi hyvät edellytykset rikkoutuneen maanpinnan tarkastelulle, mutta toisaalta kulutus radoilla on ollut niin voimakasta, että alueella mahdollisesti joskus sijainneet arkeologiset kerrostumat tai kivirakenteet olisivat hyvin suurella todennäköisyydellä tuhoutuneet (Kuva 3). Myös koepistoja kaivettiin lapiolla otolliselta vaikuttaville paikoille, mutta maaperän kivisyys esti monin paikoin maakerrosten syvemmän tarkastelun. Hienommat hiekkamaat ovat yleensä otollisia kivi- ja pronssikautisten asuinpaikkojen sijainnille. Toisaalta kivikkoja on myös raivattu tasaisempien alueiden saavuttamiseksi. Rautakaudella ja myöhemmin historiallisella ajalla asuinpaikat ovat sijoittuneet viljelymaiden äärelle, pitkälti nykyisen rakennuskannan paikalle tai läheisyyteen suunnitelma-aluetta ympäröiville alueille.

Etsinnöistä huolimatta inventoinnissa ei löytynyt uusia muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Huurre, Matti 1962. Inventointi.

Manninen, Mikael A. ja Hertell, Esa 2010. Nuuksion kansallispuiston ja lähialueiden arkeologinen inventointi, Inventointi 2010

Rostedt, Tapani 2007. Hista, Siikajärvi ja Nupuri, Inventointi 2007

Painetut lähteet

Kielosto, Sakari, Stén, Carl-Göran & Juntunen, Risto 2002a. Nuuksion kartta-alueen maaperä. Maaperäkartan 2041 10 selitys. GTK.

Kielosto, Sakari, Stén, Carl-Göran & Juntunen, Risto 2002b. Veikkolan kartta-alueen maaperä. Maaperäkartan 2041 07 selitys. GTK.

Ramsay, August 1984. Espoo – Espoon pitäjä ja Espoon kartano 1500-luvulla. ISBN 951-857-033-7

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. SKS toimituksia 505. Tampere.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto 2016. <http://digi.narc.fi>

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat 2016. <http://vanhakartta.fi>

Maanmittauslaitos 2016. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoin-data>

Museovirasto 2016a. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=33

Museovirasto 2016b. http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx

Paikkatietoikkuna 2016. <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Digitaalikuvat, kuvaaja: Satu Koivisto/ARKE

AKDG4724:1. Koko inventointialueella kulki motocross-rata. Kuvattu itään.

AKDG4724:2. Luontaisia kivikoita kallion juurella Nupurintien eteläreunalla. Kuvattu pohjoiseen.

AKDG4724:3. Inventointialueen pohjoisreunaa, missä hieman ehjempää metsää. Kuvattu koilliseen kohti Nupurintietä.

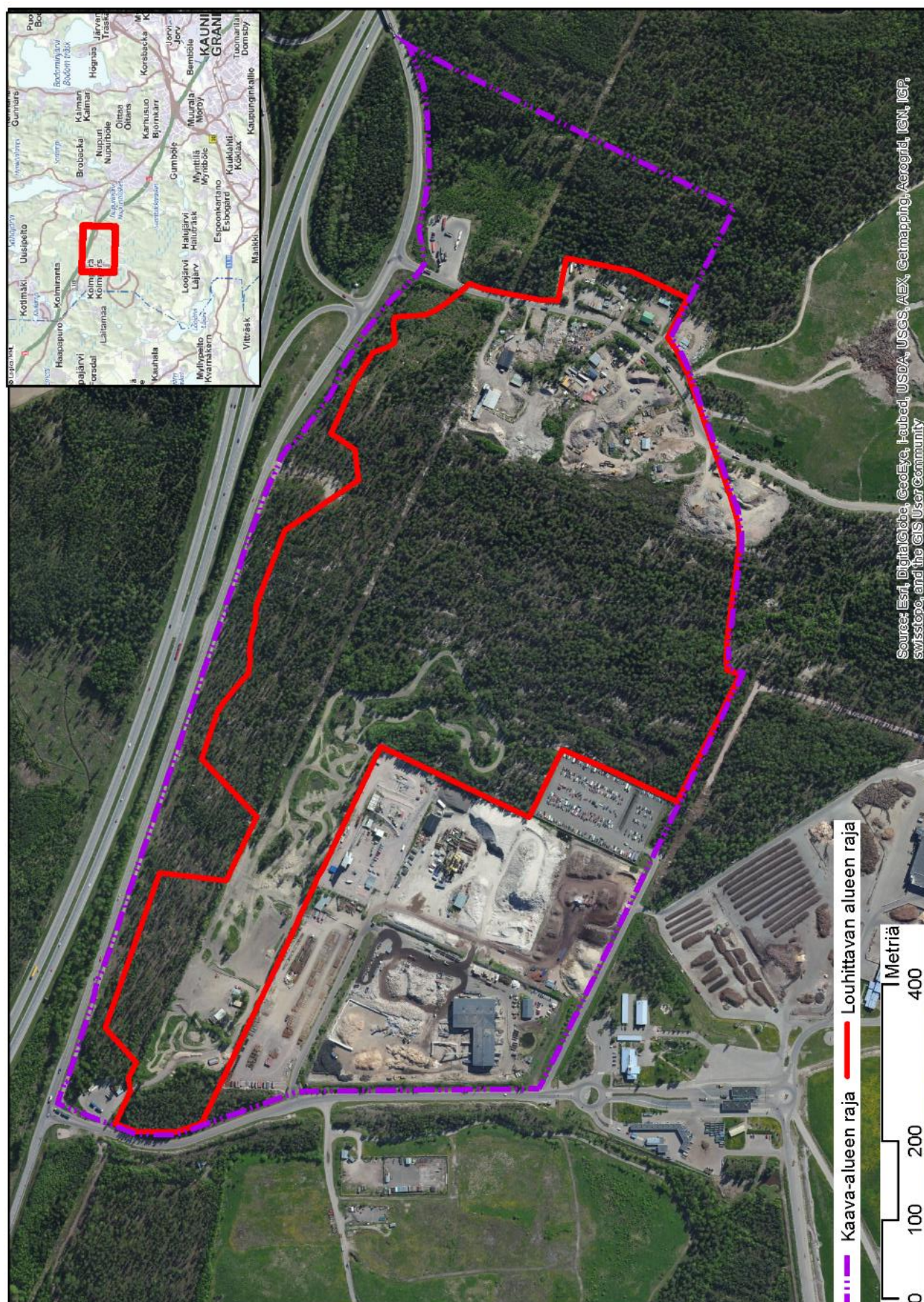

AKDG4724:4. Inventointialueen itäreunaa murskaamon reunalla. Kuvattu kaakkoon.

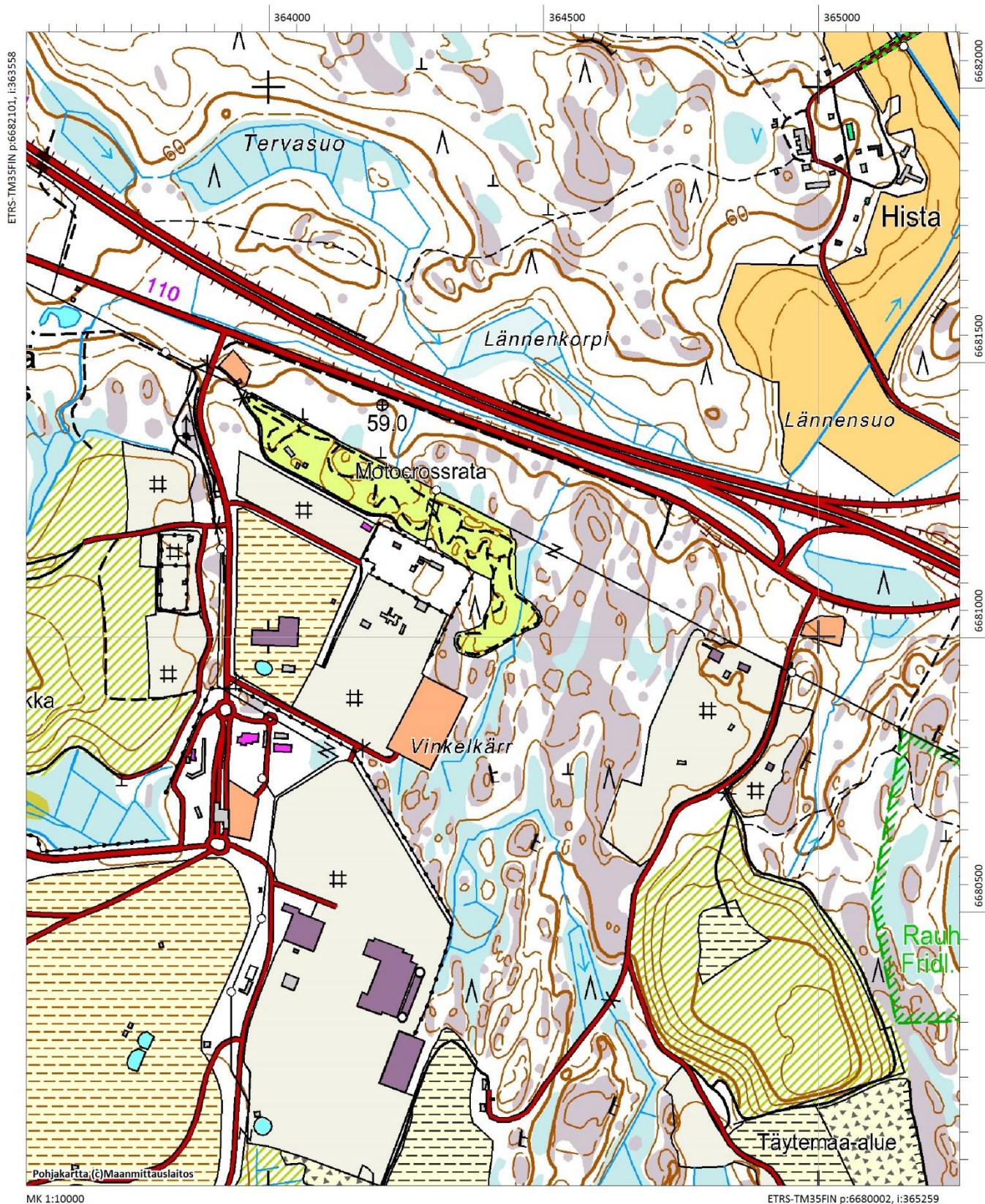
AKDG4724:5. Motocross-rata jatkui inventointialueen keskiosan kallioalueella. Kuvattu etelään.

LIITE 1 Suunnittelualueen sijainti / Espoon kaupunki

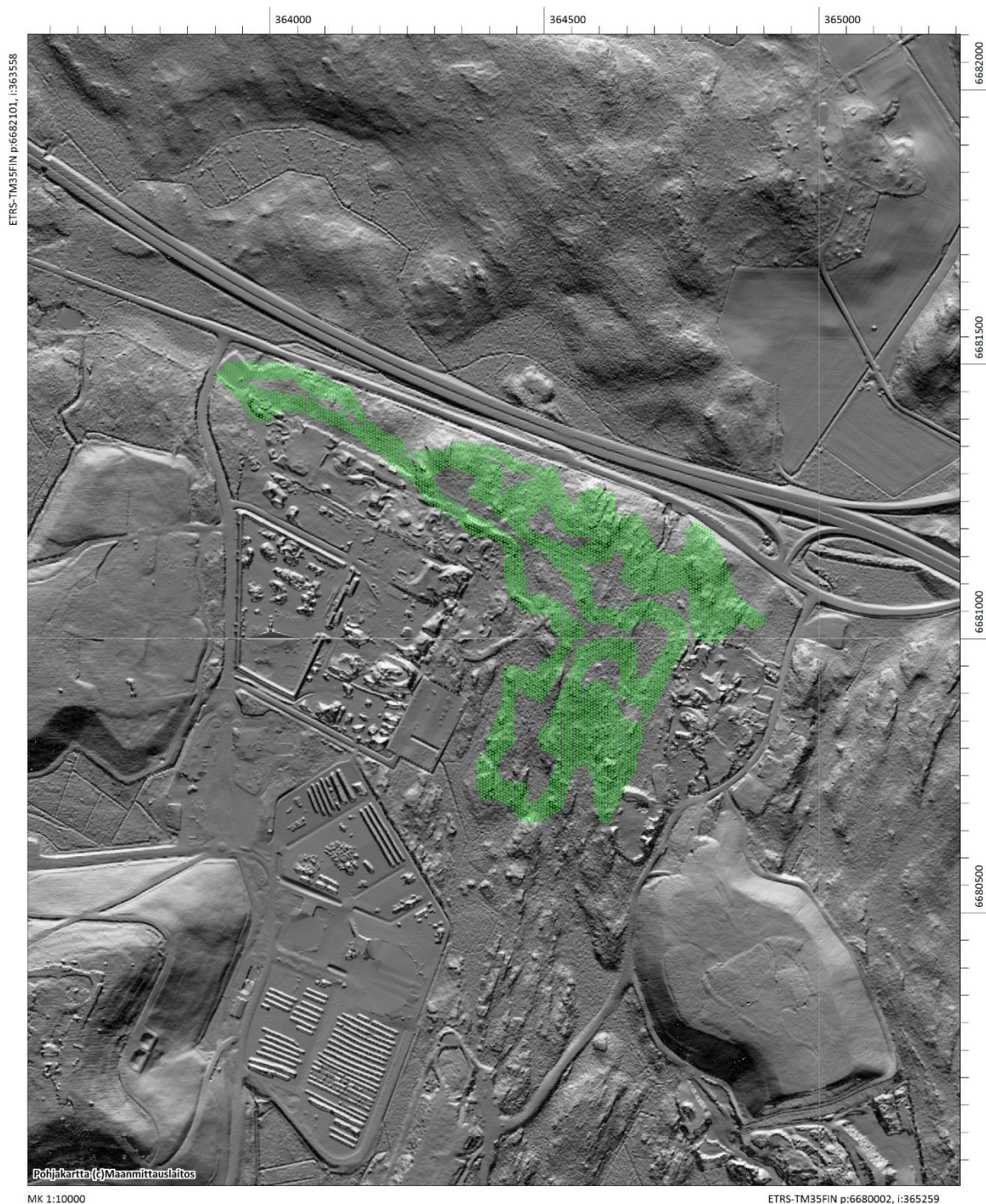
LIITE 2 Inventointialue maastokartalla

Espoo Kulmakorpi

LIITE 3 Kartta inventoidusta alueesta

Espoo Kulmakorpi
Inventoiijan gps-jälki vihreällä rasterilla

LIITE 4 Digitaalikuvaluettelo

Kuvalista

	Museo/osasto	Kokoelma	Alakokoelma	Kuvan numero	Kuvatyyppi	Aihe	Aiheen tarkenne	Aiheen paikat	Valmistusaika	Tekijä	Mitat	Kuva
1.	Arkisto- ja tietopalvelut/ARTI	Arkeologian kuvakokoelma	Digikuvakokoelma	AKDG4724:1	digitaalikuva	Koko inventointialueella kulki motocross-rata. Kuvattu itään.	Inventointikuva	Kulmakorpi, Espoo	2016	kuvaaja: Satu Koivisto	2185 x 595 pixel	
2.	Arkisto- ja tietopalvelut/ARTI	Arkeologian kuvakokoelma	Digikuvakokoelma	AKDG4724:2	digitaalikuva	Luontaisia kivikoita kallion juurella Nupurintien eteläreunalla. Kuvattu pohjoiseen.	Inventointikuva	Kulmakorpi, Espoo	2016	kuvaaja: Satu Koivisto	3072 x 1728 pixel	
3.	Arkisto- ja tietopalvelut/ARTI	Arkeologian kuvakokoelma	Digikuvakokoelma	AKDG4724:3	digitaalikuva	Inventointialueen pohjoisreunaa, missä hieman ehjempää metsää. Kuvattu koilliseen kohti Nupurintietä.	Inventointikuva	Kulmakorpi, Espoo	2016	kuvaaja: Satu Koivisto	3072 x 1728 pixel	
4.	Arkisto- ja tietopalvelut/ARTI	Arkeologian kuvakokoelma	Digikuvakokoelma	AKDG4724:4	digitaalikuva	Inventointialueen itäreunaa murskaamon reunalla. Kuvattu kaakkoon.	Inventointikuva	Kulmakorpi, Espoo	2016	kuvaaja: Satu Koivisto	3072 x 1728 pixel	
5.	Arkisto- ja tietopalvelut/ARTI	Arkeologian kuvakokoelma	Digikuvakokoelma	AKDG4724:5	digitaalikuva	Motocross-rata jatkui inventointialueen keskiosan kalliialueella. Kuvattu etelään.	Inventointikuva	Kulmakorpi, Espoo	2016	kuvaaja: Satu Koivisto	3072 x 1728 pixel	